

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Capitvlvm XL. Statutum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

comparatione aliorum beneficiariorum di-
cessis; quibus, vt filijs, incumbit prouidere
Episcopo, si indigeat: eaque ipsa prouiso,
siue subsidium in honorem ipsorum quoque
deriuatur. Quare licet, absolute loquendo,
onus quoddam eorundem sit, tamen chari-
tas subleuat, vt non æstimetur: Deinde si alij
inferiores beneficiarij onus sustineant, vt
primi anni fructibus, aut aliquâ eorum por-
tione careant, multo id magis sustinere de-
cet Præpositum, Decanum, & Canonicos;
quippe qui in maiore gradu constituti, Epis-
copo suo propinquiores, magisque con-
iuncti sunt.

Ad alterum membrum questionis, affir-
matiuè respondet Ioan. Andr. hic n. 1. Petr.
Ancharan. not. 3. Tametsi enim beneficia
à iurisdictione Episcopi exempta sint, tamè
in diocesi eius existunt. Sed contrarium
magis placet, quod hic Archidiaconus & alij
ab Anton. de Butrio n. 20. allegati docue-
runt.

Nam beneficia hoc ipso quòd à iurisdic-
tione & curâ Episcopi exempta sunt, cum
ipso communionem non habent, ideòq; nec
obligationem erga ipsum suscipiunt, præ-
terquam in casibus specificè expressis. Con-
firmatur: Exemptio est veluti speciale pri-
uilegium: Et idèo per generalem concessio-
nem ei derogatum censetur, argum. huius c.
& l. decurionibus 3. C. de silentarijs lib. 12.
iuncta Gl. Ad argum. pro parte affirmati-
ua resp. Beneficia exempta, cum administra-
tioni episcopali subiecta non sint, non cen-
feri esse de diocesi saltem generali ap-
pellatione beneficiariorum diocesis, in oneri-
bus seu præstationibus non comprehendi.

CAPITVLVM XI.

Statutum.

PARAPHRASIS.

Circa modum rescriptorum Apostolicorum
ad lites aliter hic statuit Pontifex Boni-
facius, quàm antea tum ab ipso, tum ab
alijs Pontificibus statutum erat. Et pri-

mò decernit, vt controuersie auctori-
te Sedis Apostolicæ, vel legatorum eius,
alijs non delegentur, quàm ecclesiasticam
dignitatem, vel personatum obtinentibus,
aut Cathedralis ecclesiæ Canonicis. De-
inde vt hæc causæ alibi non cognoscantur,
quàm in ciuitatibus & locis insignibus,
vbi copia peritorum haberi possit.

S V M M A R I V M.

1. *Causa ab Apostolica Sede, vel eius legatis committi debent dignitatem ecclesiasticam aut personatum gerentibus, & Cathedralium ecclesiarum Canonicis.*
2. *Dignitatem habet, & delegationis capaces sunt, qui à præminencia, quam cum ecclesiastica iurisdictione gerunt, amouibiles sunt.*
3. *Hinc delegati Papa esse possunt Vicarius Episcopi generalis seu Officialis principalis, & si duo sint Officialis aq; principales, & tunc delegari potest.*
4. *Priores, qui toti Conuentui cum iurisdictione præsent, possunt esse delegati Papa; non autem Guardiani Ordinis Minorum; nec Superiores Societatis JESU sine Præpositi Generalis licentia.*
5. *Beneficium & dignitas habet se vt excedens & excessum. Vicarius enim generalis dignitas est, non beneficium, idem est de Cancellariatu in Academia à Sede Apostolica approbata; & Superioratus Ordinum Mendicantium.*
6. *Commissio alicui facta ratione officij vel dignitatis quam postea resignauit, non ab ipso sed eius successore expediri decet; secus est, si commissio facta sit persona.*
7. *Canonicus, ad quem literæ Papales directæ sunt, ingrediens religionem, potest eas exequi.*
8. *Professi ecclesiæ Cathedralis regularis possunt esse Papa delegati, aut Legati; vt vniuersim omnes Canonici, etiam qui præbendam non habent.*
9. *Altere*

9. Actor & reo in eadem ciuitate aut diocesi existentibus, causa committi non potest extra ciuitatem aut diocesim, nisi in casibus hic nominatis.
10. Actor contra reum diuersa ciuitatis aut diocesis debet impetrare delegatum vel in ciuitate aut diocesi rei, vel in alia non propria, nec ultra unam dietam existente.
11. Delegatus extra locum commissionis nil agere potest, nisi de consensu partium expresso; neq; alteri causam subdelegare, nisi in eum locum, & personis requisitam qualitatem habentibus.
12. Delegatus Apostolicus ad lites nullum munus a partibus accipere debet, nisi sit esulentum aut poculentum ex mera liberalitate oblatum, quod intra paucos dies absumi possit.
13. Alioquin acceptum restituere debet.
14. Et hoc etiam intelligendum est de aliis commissariis, quibus v.g. dispensationes super votis, aut matrimonij impedimentis committuntur.
15. Ei incumbit sumptus prestare, cuius gratia alius exercetur.
16. Delegatus non debet assumere assessorem, nisi eo in consensu indigeat, qui neutri parti sit suspectus, & huic salarium partes soluent, quod tamen, vti & Notariorum, delegatus iudex moderabitur, nec cum ijs, aut cum assessore lucrum participabit.
- Qui si aliquid aduersus hanc constitutionem acceperit, ad integram restitutionem tenebitur, non profutura ipsi remissione ab ijs facta, quibus restitutio fieri debet.
17. Si quid Iudicis conscientia aut prudentia relinquitur, non est locus querelæ, aut appellationi; nec opus certâ causâ cognitione aut probatione: pars tamen officium iudicij implorare non prohibetur, vt compellat Commissarium ad id, quod conscientie eius commissum est, rationabiliter expediendum.
18. Inhabilitas comparandi dominij accepti maioris non est ad alios indices delega-

tos extendenda, quàm Papa & Legatorum eius.

19. Delegatus non debet vocare testes, nisi causâ status id requirat, & tunc producens expensas pro accessu, discessu, &c. soluere cogitur.

20. Quidquid contra hanc constitutionem actum fuerit, ipso iure irritum est.

NOTANDVM I. Expediit quandoque, vt leges anteriores, si Reipublicæ minùs commodas esse experientia doceat, mutentur, & aliæ constituantur. Ita hic, & in c. non debet 8. de conf. & affinit.

NOTANDVM II. Tametsi dignitas & personatus interdum pro eodem accipiantur, vti colligitur ex c. cum accessissent 8. de constit. interdum tamen distinguuntur, vt dignitas sit ecclesiastica præeminentia, iuncta eum iurisdictione fori externi: Personatus autem ecclesiastica præeminentia sine iurisdictione. Quæ de re dixi in mor. Theol. lib. 4. tr. 2. cap. 4. n. 4.

NOTANDVM III. Causæ, auctoritate Sedis Apostolicæ, aut Legatorum eius, aliis committi non possunt præter dignitatem ecclesiasticam aut personatum gerentes, & Cathedralium ecclesiarum Canonicos. Hoc est præcipuum huius c. constitutum, pro cuius intellectu, ante omnia, circa verbum *causæ* duo aduertenda sunt. Primum, cum Glossa ibid. quam interpretes ibi communiter approbant, & Imola in c. cum in iure, ibidem Abb. n. 2. de elect. fusè Nauarr. in c. cum contingat, nullit. 2. n. 4. & seqq. Sermonem hic esse duntaxat de commissionibus, quæ fiunt cum annexa iurisdictione: sic enim nomen causæ accipi solet, vt iurisdictionem inuoluat, prout colligitur ex c. super questionum 27. post princ. de off. delegat. Quare annotauit Nauarr. cit. loco distinguendum esse inter executores, qui deputari solent super gratiis Sedis Apostolicæ: Aut enim sunt executores meri, qui partes iudicis assumere non debent, sed executionem tantùm mandati facere, v.g. beneficium conferre, aut prouisum in possessionem mittere, nemine se opponente: Item ij, quibus articulus non iurisdictionis

dictionalis, sed nudum ministerium, v. g. testium receptio committitur: hi non indigent ea qualitate, quæ in hoc c. postulatur. At verò executores gratiarum, qui partes iudicis assumere debent, iurisdictionemue obtinent, secundum Gl. receptam in Clem. vn. ver. executores, vbi ait, quod *executores ad providendum delegatam iurisdictionem habent*, in ijs requiruntur huius c. qualitates; Tametsi in commissione non contineantur verba iurisdictionis processum significantia, vid. *vocatis vocandis*, aut *contradictores compeſcēdo*, & c. quia talis clausula tacite intelligitur in negotiis causæ cognitionem requirentibus. Et hæc eadem sentiri debent de subexecutoribus, prout videre licet in Rot. Romana decif. 1. de off. deleg. in antiquis: *Executor datus in literis gratia non potest mandare subexecutori nisi sit persona habilis, de qua cauetur in c. statutum, de rescript. in 6. quod talis executor habeat potestatem cognoscendi, seu assumendi iudicis officium: Nudum autem ministerium simplici presbytero seu curato bene potest demandare, vt notat Archidiaconus in eo c. statutum, ver. causa.* Confirmatur ex c. cum in iure 5 2. de elect. vbi causa electionis faciendæ, adeoque extrajudicialis, commissâ est fratri cuidam Ordinis Prædicatorum: cum itaque in hoc difertè nihil fuerit mutatum, & iurium correctio vitanda sit, c. cum expediat 29. de elect. ideo in eodem iure antiquo persistendum, arg. l. præcipimus 3 2. Cod. de appellat.

Alterum. Statutum huius c. duntaxat locum habet in causis, quæ suapte natura coram ecclesiastico iudice tractari debent; Non item in ijs causis, in quibus etiam Iudex laicus, secundum canones, idoneus esse potest, videl. si Pontifex in causa criminali, aut civili, contra laicum sibi subditum, aut per viam appellationis contra alium, iudices deleget; Cum enim commissio hæc Iudici laico fieri possit, non minus poterit fieri clerico carenti qualitate hic requisita; excepta tamen sanguinis causa. Ita ex communiore annotauit Francus hic n. 12. post Ioann. Andr. in c. sua nobis 65. col. 1. de appellat.

2 QVÆSTIO prima: Vtrum ij dignitatem

gerere, & delegationis capaces censerentur, qui à præeminentia, quam cum ecclesiastica iurisdictione gerunt, nutu Superioris, amobiles sunt? Responſio est affirmatiua, prout videre licet in Clem. 2. hoc tit. Vbi in primis responſum est de principali Officiali Episcopi, quod à Sede Apostolica, vel Legato eius, dari possit delegatus; Is enim licet pro arbitrio Episcopi, aut sede vacante, Capituli eum constituentis, amoueri possit; tamen dum in officio est, ex episcopali iurisdictione ac tribunali, cui præest, præeminentiam ac dignitatem gerit, prout annotauit Gl. in cit. Clem. 2. ver. delegatus, Sbrozius de Vicar. generali lib. 1. q. 49.

Est autem hic aduertendum, eum qui in his aliis pluribus regionibus, appellari solet Vicarius generalis Episcopi, in Italia appellari Officialem principalem, sicuti Azor testatur tom. 2. lib. 3. cap. 13. q. 8. Quamobrem literæ Apostolicæ, saltem quæ ad vltromontanas regiones destinantur, Officiali inscribuntur. Quo verbo semper intelligi solet principalis Officialis, cui videl. iurisdictione episcopalis generatim, tam quoad causas, quam quoad loca diocesis commissâ sit, qui apud nos, vt paulò antè dixi, Vicarius in spiritualibus generalis appellari solet. Quod si verò in ecclesia aliqua, duo sint Officiales æquè principales, seu duo Vicarij generales concurrentes in ordinaria episcopali sibi commissâ iurisdictione, vtrique delegari potest, secundum Gl. marginal. receptam circa verb. Principalis, cit. Clem. 2. Sin autem ita sint plures Episcopi Officiales, siue Vicarij, vt vnus in temporalibus sit, alter in spiritualibus; vel vnus in certa diocesis parte, aut quoad certas causas, v. g. matrimoniales, decimales; alter verò generatim sit constitutus, tunc iste solus, tanquam principalis literas apostolicas, quæ Officiali inscribuntur, accipiet, vt constat ex prædicta Clem. 2. iun. Gl. ver. Principalis, & verb. foraneo, & videri potest Sbrozius lib. 2. q. 29. Garcias de benef. p. 5. cap. 8. n. 36. 120. Et colligitur ex hoc ipso c. quia Officialis in temporalibus ecclesiasticam iurisdictionem non gerit; Officialis autem in spiritualibus certis causis, adeoque non

non generalis, iurisdictionis quidem officium exercet: sed præminentiam, dignitatemque in ecclesia non obtinet, quare delegatum Sedis Apostolicæ esse non posse, certum est. Imò non desunt, qui cum Gl. in cit. Clem. ver. Officialis, arbitrantur, Vicarium generalem in spiritualibus delegatum dictæ Sedis Apostolicæ, aut Legati eius, esse non posse, nisi etiam sit Vicarius siue Officialis in temporalibus, vti videre licet apud Sbrozium lib. 1. q. 49. Id tamen verum non est, & ecclesiarum praxi repugnans.

4. Secundò in ead. Clem. responsum fuit de Priori Conventuali, qui Congregationi Regularium cum iurisdictione præest, tamen si is non per electionem constitutus sit, sed à superiore v.g. Abbate, aliòve Prælato, ad nutum eius amobilis, quòd delegatus esse possit, iuxta tenorem huius c. statutum; At verò Prior claustralis esse non possit. Ratio dari debet, quia Conventualis ille Prior dignitatem ecclesiasticam gerit, cum habeat præminentiam cum iurisdictione iunctam super certo collegij corpore, seu congregatione Regularium: Iste autem, claustralis inquam Prior, Abbat in eadem congregatione seu corpore ecclesiæ subiectus, non dignitatem, sed sollicitudinem potiùs gerere censetur, vti notauit Capra in ead. Clem. 2. n. 7. Abb. Parnorm. in c. nisi essent n. 6. de præbendis.

Exinde inferunt Doctores, Dominicus de S. Gemin. in cap. nullus n. 6. de elect. in 6. Francus hic n. 4. Aug. in summa ver. delegatus n. 3. Syl. V. eod. q. 2. n. 3. & alij cõmuniter, quòd Guardiani Ordinis Minorum possint esse delegati Sedis Apostolicæ & Legatorum, eò quod dignitatem ecclesiasticam habeant. Sed Sanchez lib. 6. moral. cap. 13. n. 81. propter ea quæ tradit Rodriq. tom. 1. reg. qq. q. 65. a. 3. annotat, id PP. Guardianis non licere, propter peculiarem Ordinis constitutionem, eiusmodi iurisdictiones delegatas, iunctas cum Litigio, bonorum temporalium inter partes distributione &c. ad conferuandam instituti puritatem, animorùmque quietem, ipsis prohibentem. At verò à Superioribus Societatis nostræ, talia sine Præpositi Generalis licentia, suscipi non posse, constat ex

Constitut. eiusdem Societ. p. 6. c. 3. §. 7. & tradit Sanchez eod. cap. 13. n. 67. & 82.

Corollarium. Beneficium & dignitas habent se vt excedens & excessum; ad eum modum proportionalem, sicut animal & album, non enim omne, sed quoddam animal album est; & non omne, sed quoddam album animal est: Ita etiam quædam, non omnia beneficia dignitates sunt; & vice versa, quædam, non omnes dignitates beneficia sunt. Quod postremum declarari debet: Nam primò, vicariatus generalis dignitas ecclesiastica est, sed non beneficium, sicut bene docet Azor cit. cap. 13. q. 8. Ratio dari debet, quia officium, & dignitas ea potiùs radicatur in principali, videl. Episcopo ipsi autem Vicario quodammodo cessa est: Ex quo fit, vt mortuo aut deposito Episcopo, expiret vicariatus. Mortuo autè, vel amoto Vicario, vicariatus propriè non vacet; cum tamen omnia beneficia, etiam manualia & regulares obedientiæ vacent, prout annotauit Gl. in cit. Clem. 2. ver. per electionem, & constat ex Clem. vn. de suppl. negl. Prælatorum, in princ. Secundò, Cancellarius in Vniuersitate studiorum à Romano Pontifice approbata, dignitatem seu personatum habet, videl. præminentiam ecclesiasticam; tamen ea cum iurisdictione iuncta non sit: nam ad Cancellarij officium non requiritur iurisdictione; sed potestas ad gradus & honores academicos, qui idonei sunt, conferendos: Eapropter literarum apostolicarum delegatus esse potest, vti testatur Azor cit. cap. 13. q. 9. Et tamen Cancellariatus ecclesiasticum beneficium dici non potest. Tertiò Superiores Ordinum Mendicantium, iurisdictione præditi super congregationem, seu corpus aliquod ecclesiæ Regularium, Prælati sunt, ac dignitatem obtinent, vt supra dixi: Et tamen beneficium ecclesiasticum non habent, prout idem Azor annotauit q. 7. Quod maximè verum est in ijs Ordinibus Mendicantium, qui iuxta primam institutionem suam, redditus stabiles non habent. In Collegijs autem Societatis nostræ sunt quidem, ex primæ uae eorum institutione ac fundatione, redditus stabiles; sed cum eorundem administratio principaliter

non ad ipsos Scholasticos, aut Rectorem eorum, sed ad Societatem Professam, & quoad exercitium & usum, ad Præpositum Generalem pertineant, ideo in dictis Collegijs, ecclesiasticis beneficijs nullus locus esse potest. Videri possunt quæ docui in Censuris astri inext. p. 2. cens. 14. fol. 105. & seqq.

QVÆSTIO secunda; Si quis tempore delegationis dignitatem habuit, vel canonicatum cathedrali, non item tempore præsentationis, vtrum idoneus sit ad exequendas literas Papales? Respondeo. Si commissio facta est alicui ratione officij, aut dignitatis suæ, quam postea resignavit, non ipse, sed successor in officio & dignitate expedire debet; secus, si commissio facta sit personæ, vti colligitur ex c. quoniam 14. vbi de hac re agendum, de offic. delegati. Ecclesiæ autem Cathedralis Canonico si fiat delegatio, semper censetur facta personæ; cum is propriè successorem non habeat, secundum Glos. receptam in c. quod sicut, 28. ver. consentire, in fine, de elect. Atque ita docet Gl. hic ver. canonicis, Domin. & Francus n. 9. Baldus in l. generaliter, C. de Episc. & Cler. vbi benelimitat ex l. 2. ff. de Senatoribus; Nisi quis ob crimen remotus, seu depositus sit, ita vt infamiam contraxerit.

QVÆSTIO tertia; Si Canonicus, ad quem literæ Papales directæ sunt, Religionem ingrediarur, vtrum eas exequi possit? Affirmandum est, cum Anton. hic n. 14. Franco n. 8. Quia status Religionis superueniens non efficit eum incapacem, dummodò Prælati licentia accedat: Et iam supra dictum, capacitem delegati considerari secundum tempus factæ delegationis, quemadmodum & in delegante idem tempus attendendum est, argum. reg. 73. in 6. & tradit specul. p. 1. in tit. 1. §. fin. n. 22. v. Quid si causa, Francus hic n. 8. Rota Rom. tit. §. de rescript. in antiquis decis. 27. aliàs 122.

QVÆSTIO quarta: Vtrum Professi alicuius ecclesiæ Cathedralis regularis, possint esse delegati Romani Pontificis, aut Legati eius? Negat hic Ioann. Andr. post princ. Domin. q. 2. Francus n. 5. dicens, saltè exceptioni contra eos locum esse. Sed contraria senten-

tia videtur probabilior, quæ est Abb. in c. causam n. 9. de iudicijs, Sanchez in cit. lib. 6. cap. 13. n. 83. Cum & ipsi sint canonici Cathedralis: nec status Religionis repugnet, quandoquidem etiam Abbates, & Priores conuētuales, qui veri Religiosi sunt, eiusmodi literas & delegationes suscipere possunt, vti constat ex cit. Clem. 2. & supra explicatum.

QVÆSTIO quinta; An eiusdem Sedis, & Legatus eius, & delegatus esse possit Canonicus, qui præbendam non habet? Affirmandum est, cum Ioann. Andr. & Anton. hic num. 3. & aliis communiter; Idque non tantum, si secum sit de Canonico ecclesiæ Cathedralis regulari, sed etiam de seculari; quia præbenda canonicum non facit, sed ius spiritualis officij, & sumitur ex cap. Si is cui 39. de præbend. in 6. iun. Gl. in notandis; Vbi habetur, si in ecclesia statutum sit, vt dignitas non conferatur nisi canonico; sufficere, si quis canonicum habeat, etsi non præbendam; secus, si in statuto expressè dicatur, vt canonico præbendato conferatur.

Hic addendum, quod in Concil. Trident. 25. cap. 10. de reform. præceptum sit, vt in qualibet diocesi quatuor probati viri constituantur, qui eas habeant qualitates, quæ in hac Bonifac. VIII. constitutione requiruntur; vt his præter locorum Ordinarios causæ ecclesiasticæ, seu ad forum ecclesiasticum pertinentes, à Romano Pontifice, aut Legato seu Nuncio eius, delegari queant. Interim tamen nihil obstat, quò minus Pontifex etiam alteri clerico, aut non habenti qualitatem communi iure requisitam, ex certa scientia committere possit, prout hic admonet Gl. ver. literarum.

§. Cùm verò.

Si actor & reus eiusdem ciuitatis, aut diocesis sint, causa committi non potest extra ciuitatem, aut diocesim; præterquam in casibus hic nominatis; videlicet si actio ab Episcopo, vel Capitulo cõtra aliquem de diocesi; vel vice versa, ab aliquo de diocesi cõtra Episcopum aut Capitulum; vel contra vniuersitatem ciuitatis, villæ, aut castri dirigenda sit; Vel deniq; si actor ciuitatè, aut diocesim, in qua

In quâ iudicium agitandum est, ob iustum periculum, intrare non audeat. His in casibus extra ciuitatem & diœcesim commissio fieri potest: ita tamen, vt vltra vnam dietam à sine diœcesis, suæ nemo trahatur. Cæterum in dicto casu itelli timoris, qui & in literis commissionis exprimi debet, necessarium est, vt qui eas ad iudicem extra ciuitatem, aut diœcesim impetrauit, ipsi de periculo, saltem per proprium iuramentum, fidem faciat.

Pertinet huc etiam, quod in Clem. 1. hoc tit. decretum est. Si actor eiusdem cum reo ciuitatis, aut diœcesis subditus sit alteri in alia ciuitate aut diœcesi existenti, qui & ipse ius agendi habeat; non posse in hoc casu reum trahi extra ciuitatem aut diœcesim suam. Exempli causâ; Si Prior Conuentualis subditus Abbati existenti in alia ciuitate aut diœcesi, controuersiam habeat cum colono degenti in ciuitate, aut diœcesi, in qua Prioratus existit, conuoniri debet in eadem ciuitate aut diœcesi; nec trahi potest per literas Apostolicas ad litigandum in ciuitate aut diœcesi Abbatis, aut Prælati maioris, cui Prior aliûsue Administrator subditus est; Tametsi controuersia sit super fundo pertinente ad mensam Abbatis.

§. Cùm autem.

10 Si auctore & reo diuersarum ciuitatum aut diœcesum existentibus, actor in ciuitate, aut diœcesi eiusdē rei Iudici causam delegari nolit, tum iudicem non quidem in sua, sed in alia ciuitate, aut diœcesi liberè impetrare potest: dummodo locus, ad quem reus trahendus est, vltra vnam dietam ab eiusdem rei diœcesi remotus non sit.

§. Cùm autem.

11 Iudex delegatus in alia ciuitate, aut diœcesi, nisi ad quam deputatus est, nec partes citare, nec de causa cognoscere potest: præterquam si partium consensus expressus accedat. Sed neque alteri causam subdelegare potest, nisi in eum locum; & non nisi personæ suprâ requisitam qualitatem habenti. Videri possunt Glossæ hęc.

§. Insuper.

Iudicium cum omni puritate coram delegato procedat: eapropter nullum munus, aut quidquid aliud à partibus litigantibus accipiat, nisi sit esculentum aut poculentum, ex mera liberalitate oblatum, quod intra paucos dies assumi possit: Excipitur verò, si delegatus extra domicilium suum ad causam cognoscendam proficisci, necessarium sit: tum expensas itineris moderatas, æqualiter à partibus, quippe quarum commune negotium geritur, accipere non prohibetur; nisi personæ litigantes notabiliter pauperes sint. Explicat hunc textum Lud. Mol. tr. 2. de iustit. disp. 84. n. 1.

NOTANDVM I. Iudex delegatus non potest à partibus litigantibus munus aliquod accipere; Alioquin acceptum restituere debet, vt infra dicitur in §. Si quid autem.

QUESTIO autem est; Num consuetudo, quam in quibusdam diœcesibus vigere testantur, vt Officialis scutum aureum v. g. accipiat pro labore in audiendis testibus ad verificanda narrata, quos partes producunt; repugnet decreto, vt nullum munus recipiatur? Quam quæstionem in his terminis proposuit Nauarr. in consil. vlt. hoc tit. edit. 2. circa commissiones in dispensando: quandoquidem etiam in ijs, secundum Roman. Curie stylum, apponitur præceptum: vt *depositâ spe cuiuscunque muneris, aut præmij, etiam sponte obluti*, informatio capiatur &c. Atfirmat Nauarr. cit. loco, propter generalitatem verbi, *cuiuscunque muneris*; sumpto etiam argumento ex hoc §. iun. Glossis. At verò Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 35. n. 10. ait, viros doctos à se consultos, quos & ipse sequitur, arbitrari, idlicitum esse, non obstante hoc statuto, aut dictâ prohibitione; propterea, quod impensi laboris stipendium muneris aut præmij rationem non habeat. Mihi tamen magis placet Nauarri doctrina, eam scuti aurei v. g. acceptionem esse contra decretum; quippe quo omne munus prohibetur, & clarè in hoc cap. exprimitur, *nullum munus, vel quicquid aliud*: Et negari debet, quod in compensationem impensi la-

boris petitur, aut accipitur, muneris rationem non habere; cum notum sit, id quod comparatione aliorum laborantium merces appellatur, comparatione Iudices, Aduocati, &c. honestiore vocabulo, *munus* vel *honorarium* dici, ut colligitur ex cap. 15. Matthæi vers. 5. & docui lib. 4. Theol. mor. tract. vlt. cap. vlt. n. 25. Confirmatur ex eo, quod mens Pontificis committentis sit, ut commissarius gratis exequatur, prout aperte hic dicitur, *gratis & cum omni puritate*: Non autem gratis fit, si in laboris compensationem, quippiam accipitur.

14 Porro: quæ hæc specialiter de Iudice delegato ad lites decernuntur; ut quod esculenta & poculenta, liberaliter oblata, accipere ei liceat; & si præter hæc, aliquid aliud accipiat, eius dominium non acquirat, sed restituere cogatur, non obstante quavis remissione, infra §. Si quid autem, ea transferri non debent ad alios commissarios, quibus v.g. dispensationes super votis, aut matrimonij impedimentis committuntur. Videri possunt quæ dixi Theol. moral. lib. 4. tract. 4. c. 4. n. 10.

15 NOTANDVM II. Ei incumbit sumptus præstare, cuius gratiã actus exercetur, l. sed et si 11. §. Quo autem loco, ubi legi potest Bartol. ff. Ad exhibendum, & l. quoniam 10. C. de testibus, & infra in hoc c. §. Proferendo, quibus in locis dicitur, sumptus testibus illum præstare oportere, qui eos producit. Quare & hæc rectè dictum, cum Iudex causam vtrique parti communem cognoscat, ideo sumptus itineris communiter & æqualiter esse præstandos. Videri potest Andr. Gaill lib. 1. obseru. 99. Zasius super l. Prætor ait, §. Is etiam, ff. de edendo; ubi ait, *quod Iudex ex officio facit, non ad partis instantiam, veriusque partis sumptibus expediri, ut cum petat consilia Doctorum.*

§. Assessorem, §. Notarium, §. Si quid autem.

Delegatus assessorem sibi assumere non debet, nisi eo indigeat, quod conscientie illius committitur. Alioquin, si sine necessita-

te assumat, ex proprijs ei Iudex providere cogitur. Quòd si assessore indiget, talem adhibeat, qui neutri parti suspectus sit. Huic verò salarium competens, prout Iudex moderabitur, partes, quantum negotium commune est, dare debent. Notarium porro aut notarios, ad subibendum assumptos, cum genus istud nonnumquam in exigendo salario plerumque rationis metas excedat, iudex delegatus prudenter refrænet; neque vllatenus cum ijs, aut cum assessore lucrum participet. Quòd si delegatus aduersus hanc constitutionem quippiam acceperit, ad integram restitutionem teneatur; non profutura ipsi remissione ab ijs facta, quibus restitutio fieri debet. Videri etiam possunt, quæ dicuntur in c. cum in omni, 10. de vita & honest. clericorum.

Circa verba illa §. assessorem, quòd conscientia relinquatur, admonet Gl. ibid. si quid Iudicis conscientie relinquatur, non esse locum querelæ, aut appellationi. Idque verum est, quòd parti non competat eiusmodi remedium per viam iustitiæ; attamen officium Superioris implorare non prohibetur, ut compellat commissarium ad id rationabiliter expediendum, quod conscientie eius commissum est, quia conscientia rationalis esse debet, non scrupulosa, argum. c. per tuas 35. de simon. Et ita cum Domin. tradit Francus hic n. 6. & Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 10. q. 3. Videri etiam potest Gl. in Clem. 1. de iure patronat. circa verba, *Ipsorumq; Episcoporum conscientias oneramus.* videl. circa portiones Vicarij parochiarum competentes designandas, ubi iam tradita doctrina clarè proponitur.

Deinde ex eadem Gl. huius §. ver. relinquatur, pluribus allegatis tradit Francus hic n. 6. Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 8. n. 4. Si quid alicuius conscientie, aut iudicio relinquatur, opus non esse certæ causæ cognitione, aut probatione, sed sufficere, vnde cuncte is informationem, seu cognitionem rei consecutus sit, cuius arbitrium ipsi commissum est; dummodò de alterius præiudicio non agatur. Exempla sunt, si denunciations trinæ ante matrimonij celebrationem

nem remittendæ videantur, Trident. sess. 24. c. 1. de reform. matrimonij. Aut si ex commissione Sedis Apostolicæ, super impedimento matrimonij contrahendi dispensandum; dummodo *scandalum, infamia, vel alia rationabilis causa ira postulare videatur*: Hac in re plurimum momenti habere debet ipsius commissarij seu delegati iudicium; tamen si fortasse producti testes, isque qui eorum depositiones concepit, minus aptè causas explicarit: quandoquidem commissio talibus verbis fieri solet, apud Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 35. n. 1. *Te diligenter super præmissis informes, & si per informationem eandem, preces veritate nisi repereris, super quo tuam conscientiam oneramus, tunc &c.* Apostolicâ auctoritate dispenses.

Circa §. Si quid autem, quærit Gl. ver. remissione; Si Iudex parti litiganti, à qua munus accepit, re ipsâ restituerit, num postea de nouo illud Iudici à parte liberaliter donari possit? Affirmat probabiliter Gl. quâ sequitur Molin. cit. disp. 84. n. 14. dummodo nihil in fraudem fiat, & is, cui donatum, defierit tunc esse iudex delegatus donantis. Quia aliud est restitutionem accepti muneris remittere, quod hic prohibetur; aliud verò rem in effectu restitutam, denuò donare: In odiosis verò, seu pœnalibus non debet fieri extensio de casu in casum. Quam ipsam ob causam Gl. in §. Insuper, ver. moderatas, & Mol. cit. disp. n. 16. bene admonent; hanc ipsam pœnam seu inhabilitatem comparandi dominij accepti muneris, extra casum, de quo c. loquitur, delegatorum Roman. Pontificis, & Legatorum eius, extendendam non esse ad alios iudices delegatos.

§. Pro ferendo.

19 Delegatus testes vocare non debet, nisi conditio & status causæ postulet. Tum verò is, qui testes produxit, competentes expensas pro veniendo, commorando, redeundo, illis ministrare cogitur.

Vide quæ suprâ dixi in hoc c. §. Insuper, not. 2.

§. fin.

Quidquid contra præsentem constitutionem actum fuerit, ipso iure irritum & inane est.

Bene hîc Glossa admonet, hoc esse nouum statutum: quia spectato priore iure, processus institutus non obseruatis quibusdam, quæ hîc præcipiuntur, validus erat, donec per exceptionem oppositam infirmaretur. Videri potest Suarez lib. 5. de legibus cap. 28. & 29.

CAPITVLVM XII.

Tibi qui.

PARAPHRASIS.

Caius à Sede Apostolica gratiam impetravit ad ecclesiam Biturensis; constituto ipsi executore, qui ipsum in Canonicum recipi faceret, & præbendam, si quæ vacaret, aut proximè vacaturam prouideret. Postea similem gratiam expectatiuam in eadem ecclesia à Pontifice Seius impetrauit, qui literis suis prius præsentatis, in Canonicum receptus fuit ante Caium, qui literas postea præsentauit. Inde dubium ortum est, vter horum in assuetudine præbendæ vacantis anteferendus sit? Respondet Bonif. VIII. Si præbendæ eo tempore, cum Caius prior literarum impetrator in Canonicum receptus est, Seio necdum collata fuit, dictum Caium præferendum esse: Sin autem collatio tunc facta, relinquenda est præbenda eidem Seio prouiso: Præterquam si executor intimauerit collatori mandatum de prouidendo ipsi Caio; seu vigore mandati interdixerit ei, ne conferret, præsertim si cum inhibitione collationis interpositum sit decretum, vt alteri facta collatio irrita sit: Idemque iuris esse debet, si in literis gratiæ Apostolicæ insertum fuerit, vt irritum & inane esset, quidquid contra eam attentaretur. Tunc enim non obstante, quòd ante receptionem Caij, priori literarum præsentatori